იოსებ გაბარაევი *

პასუხისმგებლობა გაუპატიურების უმოქმედობით ჩადენისთვის

სისხლის სამართლის კანონი მოქმედების მიზეზობრიობისაგან განასხვავებს უმოქმედობის მიზეზობრიობას, რომლის ფარგლები სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლის მესამე ნაწილის შინაარსით განისაზღვრება და მხოლოდ კონკრეტული პირობების არსებობისას ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას უმოქმედობისათვის.

სტატიაში გადმოცემულია გაუპატიურების უმოქმედობით ჩადენის თავისებურებანი და მისი ჩამდენის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თეორიული შესაძლებლობა. წარმოდგენილი სამართლებრივი ანალიზი, რომელიც შეჯერებულია და ეფუძნება ქართველი და უცხოელი მეცნიერების მოსაზრებებს, ცხადყოფს, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის მოქმედი რედაქცია შესაძლებელს ხდის პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემას უმოქმედობით გაუპატიურებაში როგორც თანამონაწილეობისათვის, ისე თანაამსრულებლობისათვის (შუალობითი ამსრულებლობისათვის).

ნაშრომში განხილულია ისეთი საკითხები, როგორებიცაა: უმოქმედობით გაუპატიურებაში თანაამსრულებლობა და თანამონაწილეობა, მათი ობიექტური და სუბიექტური შემადგენლობა; შესაძლო სუბიექტები და მოსალოდნელი სამართლებრივი შედეგები.

საკვანძო სიტყვები: *მიზეზობრივი კავშირი, უმოქმედობა, გარანტი, თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა, სექსუალური ძალადობა, გაუპატიურება.*

1. შესავალი

სისხლის სამართლის დოგმატიკაში დღემდე გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, გაუპატიურება, როგორც მოქმედების ზოგადი დელიქტი (და არა სპეციალური), შესაძლებელია, ჩადენილ იქნეს მხოლოდ მოქმედებით, დისპოზიციაში აღწერილი ერთ-ერთი ან რამდენიმე ხერხის გამოყენებით. თუმცა სამართლის ნორმით რეგულირებულ საზოგადოებრივ ურთიერთობებში, გარდა აქტიური მოქმედებით გამოწვეული შედეგისა, მავნე შედეგი შეიძლება გამოიწვიოს უმოქმედობამაც, როდესაც სუბიექტი თავს იკავებს და არ ასრულებს თავისი სოციალური როლიდან გამომდინარე აქტიურ მოქმედებას, რითაც იწვევს იმ შედეგს, რომელიც სუბიექტის აქტიური მოქმედებით თავიდან იქნებოდა აცილებული.[1]

მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლო პრაქტიკას არ ახსოვს უმოქმედობით გაუპატიურების ჩადენის საკითხზე მიღებული გადაწყვეტილებები, ეს ფაქტი ხელს არ უშლის, პირიქით, მოქმედი კანონმდებლობის ანალიზი ცხადყოფს და დღესდღეობით შესაძლებელს ხდის გაუპატიურების უმოქმედობით ჩადენის შესაძლებლობის თეორიულ დასაბუთებას.

ზოგადად, ადამიანის უმოქმედობა ფართო ცნებაა. ამიტომ არ შეიძლება, რომ სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებულ შედეგთან მიზეზობრივად ყოველგვარი უმოქმედობა

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის და ევრორეგიონული უნივერსიტეტის მოწვეული ლექტორი.

[1] *ნაჭყებია გ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2011, 257.

იყოს დაკავშირებული. კანონი, განსხვავებით მოქმედების მიზეზობრიობისაგან, მხოლოდ კონკრეტული პირობების არსებობისას ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას უმოქმედობისთვის და, ამდენად, უმოქმედობის მიზეზობრიობის ფარგლები სისხლის სამართლის შესაბამისი ნორმებით განისაზღვრება.

უმოქმედობის დროს პასუხისმგებლობის საფუძველია უმოქმედობის მიზეზობრიობა, რაც, ბუნებრივია, გულისხმობს უმოქმედობის მართლსაწინააღმდეგო ბუნებასაც. უმოქმედობის მიზეზობრიობა ნორმატიული ხასიათისაა და მისი სამართლებრივი რეგლამენტაცია მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლის მესამე ნაწილში, რომელიც მკვეთრად განსხვავდება მოქმედების მიზეზობრიობისაგან და არის შეფასებითი (ნორმატიული) კატეგორია.[2] თუმცა ნორმატიული მიზეზობრიობა შემდეგ ფაქტობრივ ხასიათს იძენს და რეალურ ცხოვრებაში იწვევს ცვლილებებს.[3]

სისხლის სამართლის თეორიაში უმოქმედობა, თავის მხრივ, დაყოფილია ორ ნაწილად: წმინდა და შერეულ უმოქმედობად. თუკი უმოქმედობისას მოქმედების ვალდებულება სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლიდან გამომდინარეობს (მაგ.: სსკ-ის 129-ე მუხლი), სახეზეა წმინდა უმოქმედობის დელიქტი *(delicta ommissiva)*, რომლის დროსაც პირი არღვევს მავალებელ ნორმას და პასუხისმგებლობა მხოლოდ უმოქმედობისთვის ეკისრება; ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ მოქმედების ვალდებულება გამომდინარეობს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგად ნაწილში გათვალისწინებული სპეციალური ნორმიდან, კერძოდ, მე-8 მუხლის მესამე ნაწილიდან, სახეზეა შერეული უმოქმედობის დელიქტი *(delicta com missiva per ommissionem)*, რომლის ჩადენაც შესაძლებელია როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით, რა დროსაც პირი პასუხს აგებს პასიურობისთვის, რაც, უბრალოდ, არაფრის კეთება კი არაა, არამედ იმ ქმედების განუხორციელებლობაა, რომლითაც შედეგის თავიდან აცილება შეიძლებოდა.[4]

ამდენად, სსკ-ის მე-8 მუხლის მესამე ნაწილი ვრცელდება მხოლოდ შერეული უმოქმედობის დანაშაულებზე, რომლებიც „აქტიური მოქმედებით ჩასადენი დელიქტების ზუსტ ანარეკლს წარმოადგენს“.[5]

უმოქმედობით ჩადენილად მაშინ მიიჩნევა კონკრეტული დელიქტი, თუ არსებობს მოქმედების სპეციალური მოვალეობა, უმოქმედობის დასჯადობის დანარჩენ ორ პირობასთან – მოქმედების შესაძლებლობასა და შედეგის თავიდან აცილებასთან ერთად; ერთი-ერთი მათგანის არარსებობა უმოქმედობისას გამორიცხავს მიზეზობრივი კავშირის არსებობას და არა ბრალს. პირი მხოლოდ მაშინ გაიკიცხება, თუ მას ქმედების განხორციელების ფიზიკურ-რეალური შესაძლებლობა ჰქონდა.[6]

სსკ-ის მე-8 მუხლის მესამე ნაწილი არ განსაზღვრავს არც იმ პირთა წრეს, რომელთაც მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა ეკისრებათ და არც გარანტის მოვალეობის დამფუძნებელ ნიშნებს. კანონმდებელი ამ საკითხების გადაწყვეტას სისხლის სამართლის დოგმატიკასა და სასამართლო პრაქტიკას აკისრებს.[7]

---

2 *ტურავა მ.,* სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2008, 175.

3 *გამყრელიძე ო.,* სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, თბ., 2008, 96.

4 *მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ.,* სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი II, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 328.

5 *ვესელსი ი., ბოილკე ვ.,* სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, თბ., 2010, 421.

6 იქვე, 427.

7 ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2016, 137.

ზემოთქმული უმოქმედობით (შერეული უმოქმედობა) გაუპატიურების ჩადენის თეორიული დასაბუთების საშუალებას იძლევა. სისხლის სამართლის დღევანდელი კოდექსი შერეული უმოქმედობისათვის პირის (გარანტის) დასჯადობას, გარანტის მოვალეობის შეუსრულებლობას უკავშირებს (სსკ-ის მე-8 მუხლი), როდესაც გარანტს შესაბამისი ნორმის/წესის საფუძველზე კონკრეტული გადაწყვეტილების მიღება ან სხვაგვარი რეაგირება ევალებოდა. როდესაც სისხლის სამართალში უმოქმედობაზე საუბრობენ, მხედველობაში აქვთ არა სპეციალური სუბიექტის აბსოლუტური პასივობა, არამედ თავის შეკავება განსაზღვრული მოქმედებისაგან, რომელსაც ამ სუბიექტისაგან მოელოდნენ[8]. „პირის უმოქმედობა განსაზღვრული პირობების არსებობისას არ არის „არარაობა", სიცარიელე, არამედ განსაზღვრულ ქცევას წარმოადგენს"[9]. უმოქმედობა შეიძლება იყოს მოტივი, რომელმაც განსაზღვრა სხვა პირების ყოფაქცევა; მან შეიძლება აიძულოს ეს პირები, რაიმე აქტიური მოქმედება შეასრულონ.[10]

შერეული უმოქმედობისას გაუპატიურებისათვის პირი მაშინ აგებს პასუხს, როცა 1) ერთი გარანტი მეორე გარანტს (გარანტი გარანტს) მოუწონებს უმოქმედობას ან მასთან ერთად თავისი უმოქმედობით არ შეუშლის ხელს შედეგის დადგომას (თანაამსრულებლობა); 2) ან კიდევ გარანტი, ხელის განზრახ შეუშლელობით, მის დასაცავ (ფსიქიკური დაავადების გამო შეურაცხადი) პირს დაიყოლიებს სხვა პირის გაუპატიურებისათვის (შუალობითი ამსრულებლობა); 3) ან გარანტის ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი შეურაცხადი პირის გაუპატიურება ხდება შერაცხადი პირის მიერ (დახმარება).

სამივე შემთხვევაში გარანტის უმოქმედობას განსაზღვრული აზრი აქვს. თავისი უმოქმედობით იგი ქმნის მოტივს სხვა პირთა განსაზღვრული ქცევისთვის. სუბიექტი (გარანტი) არ ახორციელებს აქტიური მართლზომიერი მოქმედების ვალდებულებას, არ ერევა მოვლენათა მსვლელობაში და დანაშაულებრივ შედეგს არ იცილებს თავიდან; ვალდებულების განუხორციელებლობა პასიურ „უმოქმედობას" კი არ ნიშნავს, არამედ იგი სამართლებრივად დათქმული კონკრეტული ღონისძიებების შეუსრულებლობას გულისხმობს. ის, თუ როგორი მოქმედების ვალდებულება აკისრია ნორმის ადრესატს, ობიექტურად უნდა დადგინდეს ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში.

თუმცა მხოლოდ იმის დადგენა, რომ გარანტი თავისი მდგომარეობის და მასზე დაკისრებული მოვალეობების გამო ვალდებული იყო, განსაზღვრული მიმართულებით ემოქმედა, არაა საკმარისი უმოქმედობის მიზეზობრიობის დასადგენად. აუცილებელია, რომ პირს, რომელმაც მასზე დაკისრებული მოვალეობები არ შეასრულა, ჰქონდეს ამ მოვალეობების ფაქტობრივი შესრულების შესაძლებლობა.[11] გარანტს აქტიური მართლზომიერი მოქმედება მოეთხოვება, თუ მას ასეთი მოქმედების შედეგად დანაშაულებრივი შედეგის თავიდან აცილების ობიექტური შესაძლებლობა ჰქონდა და სავალდებულო და შესაძლებელი მოქმედებით შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული.

2. უმოქმედობით გაუპატიურებაში თანაამსრულებლობა

სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე მუხლი განასხვავებს ამსრულებლის სამ სახეს: უშუალო ამსრულებელს, თანაამსრულებელს და შუალობით ამსრულებელს. იმისათვის, რომ პირი, რომელიც არ მოქმედებს, უმოქმედობის თანაამსრულებლად ჩაითვალოს, მას გარანტის მოვალეობა უნდა ეკისრებოდეს.

---

8 *წერეთელი თ.,* სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. I I, თბ., 2007, 379.

9 *Пионтковский А.А.,* учение о преступлении, стр. 227. ციტ. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. I , თბ., 2007, 278.

10 *წერეთელი თ.,* სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. I, თბ., 2007, 279.

11 იქვე, 290.

გარანტთა თანაამსრულებლობა გულისხმობს ისეთ შემთხვევას, როცა გარანტს (მოქმედების სპეციალური მოვალეობით აღჭურვილ პირს) მოუწონებს სხვა გარანტი პირი უმოქმედობას ან მასთან ერთად თავისი უმოქმედობით არ შეუშლის ხელს შედეგის დადგომას. ესაა უმოქმედობით თანაამსრულებლობა.

ორივე გარანტი პირი პასუხს აგებს უმოქმედობით თანაამსრულებლობისთვის, მაშინ, როცა მეორე გარანტი პირი, რომელიც თავისი უმოქმედობით არ შეუშლის ხელს შედეგის დადგომას, აღჭურვილია მოვალეობებით და, პირველი გარანტის მსგავსად, მასაც აკისრია დაცვის და მზრუნველობის ვალდებულება. ამ შემთხვევაში, თანაამსრულებლებს ერთმანეთის უმოქმედობა კი არა, საკუთარი ვალდებულებების განუხორციელებლობა შეერაცხებათ.[12]

უმოქმედობით გაუპატიურებაში თანაამსრულებლობა გულისხმობს გარანტთა პასუხისმგებლობას შუალობითი ამსრულებლობისთვის. გარანტთა სიმრავლე, როგორც დანაშაულებრივი შედეგის ჯგუფურად გამომწვევი, ბუნებრივია, მოახდენს გავლენას გაუპატიურების კვალიფიკაციაზე, მათი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დამძიმების კუთხით. ორივე გარანტი პასუხის აგებს უმოქმედობით გაუპატიურების ჯგუფურად ჩადენისათვის, თუ შედეგი გამოიწვია მათმა ერთობლივმა უმოქმედობამ (თანაამსრულებლობა გაუპატიურებაში, 137-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).

სხვაგვარად, თუ შუალობით ამსრულებლებს ცალ-ცალკე შეუძლიათ თავიანთი უმოქმედობით და საკუთარი სპეციალური მოვალეობების შეუსრულებლობით იმავე შედეგის გამოწვევა, რასაც ერთობლივად (თანაშუალობითი ამსრულებლობით) უმოქმედობით ჩადენისას იწვევენ, მაშინ ისინი პარალელური ამსრულებლები იქნებიან. თუმცა თანაამსრულებლობის გამიჯვნას პარალელური ამსრულებლობისაგან არ აქვს პრაქტიკული მნიშვნელობა[13] და ისინი პასუხს აგებენ უმოქმედობით გაუპატიურების ჯგუფურად ჩადენისთვის.

საკითხის მეტი სიცხადისთვის მიზანშეწონილია შემდეგი მაგალითის მოკლე ანალიზი: მაშინ, როცა გარანტი, ხელის განზრახ შეუშლელობით, მისი დაცვის ქვეშ მყოფ ფსიქიკური დაავადების გამო შეურაცხად პირს დაიყოლიებს სხვა პირის გაუპატიურებისათვის და მეორე გარანტი მოუწონებს პირველ გარანტ პირს უმოქმედობას ან მასთან ერთად, თავისი უმოქმედობით, არ შეუშლის ხელს შედეგის დადგომას, რეალურად, ორივე გარანტი ჩაითვლება შუალობით ამსრულებლად.

ამასთან, გარანტთა უმოქმედობა საკმარისად ხელშემწყობი მიზეზია დანაშაულებრივი შედეგის[14] (სხვისი კონკრეტული სამართლებრივი სიკეთის – სქესობრივი თავისუფლების ხელყოფა) წარმოშობისთვის. ეს კი სავსებით საკმარისია გაუპატიურებისას გამოჩენილი უმოქმედობის გამო მათი თანაამსრულებლად მიჩნევისათვის. მიუხედავად იმისა, რომ ორივე გა-

---

12 *მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ.,* სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი II, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 353.

13 ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2016, 371.

14 იურიდიულ ლიტერატურაში გაბატონებულია მოსაზრება (იხ. გოთუა ზ., პასუხისმგებლობა გაუპატიურებისათვის, თბ., 1994, 7; წულაია ზ., სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, პირველი ტომი, თბ., 2000, 179; Журавлев М. П., Никулин С.И., (Ред.), Уголовное право, Общая и Особенная часть, 2-е издание, 2008, 382.), რომ გაუპატიურება ფორმალური დანაშაულია, აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტი. თუმცა ამ მოსაზრებას ჰყავს მოწინააღმდეგეებიც (იხ. ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეექვსე გამოცემა, თბ., 2016, 216; ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, 246.), რომელთა მართებული პოზიციით გაუპატიურება მაშინაც კი უნდა ჩაითვალოს მატერიალურ შემადგენლობად, როცა დაზარალებულს არ მიუღია ჯანმრთელობის არანაირი დაზიანება და დაწყებული სქესობრივი კავშირი არ იქნა ბოლომდე მიყვანილი. ამ შემთხვევაშიც უკვე შელახულია დაზარალებულის სქესობრივი თავისუფლება, პატივი და ღირსება, და რაც უკვე არის გაუპატიურების საკმაოდ მძიმე შედეგი.

რანტი საკუთარი ფიზიკური ჩარევის გარეშე ახდენს ზემოქმედებას მიზეზობრივი კავშირის შემდგომ განვითარებაზე და უშუალოდ არ ახორციელებს ქმედების შემადგენლობას. ისინი, როგორც შუალობითი ამსრულებლები, მონაწილეობენ ერთი დანაშაულის ჩადენაში. ორივე ბატონობს „ცოცხალი იარაღის" მიერ ჩადენილ ქმედებაზე და ბრმად მორჩილ სხვა ადამიანს იყენებს როგორც თავისი ნების განმხორციელებელ ბრმა იარაღად, ისე დანაშაულის ფიზიკურ შემსრულებლად, რომელიც არ აგებს პასუხს დანაშაულისათვის.

ასეთ შემთხვევაში გვექნება ამ პირთა თანაამსრულებლობა,[15] რასაც გამყრელიძე იხსენიებს დანაშაულის „თანაშუალობით" ამსრულებლობად.[16] იმის გათვალისწინებით, რომ შუალობითი ამსრულებლობა იგივე ამსრულებლობაა, თანაამსრულებლობა კი ორ ან მეტ ამსრულებელს გულისხმობს, ისინი (ორივე გარანტი) უმოქმედობის თანაამსრულებლებად (თანაშუალობით ამსრულებლებად) ჩაითვლებიან.

წარმოუდგენელია მეორე გარანტის პასუხისგება, როგორც უმოქმედობით გაუპატიურების წამქეზებლად, ვინაიდან პირველ გარანტს, როგორც შუალობით ამსრულებელს, „ცოცხალი იარაღის" მიერ მოქმედებით ჩადენილ გაუპატიურებაში, უმოქმედობით მონაწილეობის გადაწყვეტილება მეორე გარანტის ზემოქმედების გამო არ მიუღია. წაქეზება შერეული უმოქმედობის დროს მაშინ იქნება, როცა მეორე გარანტი პირველ გარანტს დაიყოლიებს და მიაღებინებს გადაწყვეტილებას, არ შეასრულოს მასზე დაკისრებული სპეციალური მოვალეობა. წამქეზებელი გარანტის მიერ შეგულიანებული გარანტი პირი შეგნებულად მოქმედებს და თვითონ არის უმოქმედობის ბატონ-პატრონი.

იმის გათვალისწინებით, რომ ამსრულებლის სახეა შუალობითი ამსრულებლის ფიგურა, შუალობითი ამსრულებლის ქმედების კვალიფიკაციისათვის სსკ-ის 22-ე მუხლზე მითითება საჭირო აღარ არის. ეს წესი ვრცელდება ასევე ქმედების თანაამსრულებლობად და თანაშუალობით ამსრულებლობად კვალიფიკაციისას.

სხვაგვარად წყდება გარანტთა პასუხისმგებლობის საკითხი გაუპატიურებაში თანამონაწილეობისას (იხ. თავი 4). მაშინ, როცა გარანტის ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი შეურაცხადი პირის გაუპატიურება ხდება შერაცხადი პირის მიერ, მეორე გარანტი, მიზეზობრივი კავშირის ჯაჭვში ჩაბმის შემთხვევაში, პირველი გარანტის მსგავსად, პასუხს აგებს მოქმედებით ჩადენილ გაუპატიურებაში უმოქმედობით დახმარებისთვის, სსკ-ის 24-ე მუხლის მე-3 ნაწილზე მითითებით.

2.1. უმოქმედობით გაუპატიურებაში თანაამსრულებლობის სუბიექტური მხარე

თანაამსრულებელთა სუბიექტური დამოკიდებულება თავიანთი ქცევისადმი განზრახვაში ვლინდება. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგჯერ თანაამსრულებლები მოქმედებენ წინასწარი შეთანხმებით (საერთო გეგმის საფუძველზე), ყოველთვის აუცილებელი არაა მათი წინასწარი შეთანხმება. იმისათვის, რომ თანაამსრულებელმა პასუხი აგოს გაუპატიურების უმოქმედობით ჩადენისთვის, გარდა იმისა, რომ უნდა არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი გარანტ(ის)თა უმოქმედობასა და დამდგარ შედეგს შორის, აუცილებელია, ორივე გარანტს ჰქონდეს საერთო მიზანი[17] და მათი განზრახი ქმედება იყოს ბრალეული. ორივე მათგანი უნდა იყოს გარკვეული ვალდებულებების მატარებელი, უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა, ზეგავლენა მოახდინონ იმ ძალებზე, რომლებიც საშიშროებას უქმნიან კანონით დაცულ ინდივიდუალურ (კონკრეტულ) სამართლებრივ სიკეთეს – პირის სქესობრივ თავისუფლებას.

---

15 *წერეთელი თ.,* თანამონაწილეობა დანაშაულში, თბ., 1965, 131.

16 *გამყრელიძე ო.,* სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, თბ., 2008, 186.

17 ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2016, 154.

გაუპატიურების უმოქმედობით ჩადენაში შუალობითი ამსრულებლის ფორმით მონაწილეობისას აუცილებელია მეორე გარანტის მხრიდან იმის ცოდნა, რომ ის პირველ გარანტთან ერთად ჩადის უმოქმედობას, რა დროსაც პირველი გარანტის მსგავსად, გაცნობიერებულად, თვითონაც განზრახ არ ასრულებს მასზე დაკისრებულ მოვალეობებს და, ამასთან, საშუალებას აძლევს მეორე გარანტს, თავისი უმოქმედობით ხელი არ შეუშალოს „ცოცხალ იარაღს" გაუპატიურების მოქმედებით ჩადენაში. ასეთ შემთხვევაში მეორე გარანტიც პირველი გარანტის მსგავსად პასუხს აგებს როგორც შუალობითი ამსრულებელი, მასზე დაკისრებული სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობების შეუსრულებლობის გამო.

3. უმოქმედობით გაუპატიურებაში შუალობითი ამსრულებლობა

თანაამსრულებლობის მსგავსად, ამსრულებლის ცნებისაგან უნდა განვასხვაოთ შუალობითი ამსრულებლის ცნება. შუალობითი ამსრულებლობა არ არის თანამონაწილეობის სახე და მაშინ, როცა შუალობით ამსრულებლობასთან გვაქვს საქმე, თანამონაწილეობა გამორიცხულია. ეს ის შემთხვევაა, როცა მიზეზობრიობის ჯაჭვში ჩაბმულია მეორე პირის ქმედება, რომლის მეშვეობითაც შუალობითი ამსრულებელი ახორციელებს თავის ჩანაფიქრს. დამნაშავე საკუთარი ფიზიკური ჩარევის გარეშე ახდენს ზემოქმედებას მიზეზობრივი კავშირის შემდგომ განვითარებაზე და ბრმად მორჩილ სხვა ადამიანს იყენებს როგორც თავისი ნების განმხორციელებელ ბრმა იარაღად, ისე დანაშაულის ფიზიკურ შემსრულებლად, რომელიც ან სრულიად არ აგებს პასუხს, ან პასუხს აგებს სხვა დანაშაულისათვის. თვითონ დამნაშავე კი გვევლინება ნამდვილ, პასუხისმგებელ პირად, როგორც შუალობითი ამსრულებელი და არა როგორც დამხმარე ან წამქეზებელი.[18]

სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით, არ შეიძლება ერთნაირად იქნეს განსჯილი და ერთგვარ სასჯელს იმსახურებდეს ის, ვინც რჩევით ან იარაღით დახმარება აღმოუჩინა სრულწლოვან ან შერაცხად პირს დანაშაულის ჩადენაში და ის, ვინც ასეთი რჩევა სულით ავადმყოფს მისცა. შუალობითი ამსრულებლობა არ ამოიწურება „ცოცხალი იარაღის" მხოლოდ „წაქეზებით" ან „დახმარების აღმოჩენით". მ. კოვალიოვის მართებული მოსაზრებით, „შუალობითი ბრალეულობა მხოლოდ წაქეზების სუროგატი კი არ არის, არამედ იგი სავსებით დამოუკიდებელი მოვლენაა და შეიძლება, ისეთ მოქმედებაშიც გამოიხატებოდეს, რომელიც წაქეზებას ემსგავსება, და ისეთშიც, რომელიც დახმარებას მოგვაგონებს."[19]

„დანაშაულებრივი მიზნისთვის „ცოცხალი იარაღის" გამოყენება არსებითად განსხვავდება იმავე მიზნით ისეთი უშუალო ამსრულებლის გამოყენებისაგან, რომელიც შერაცხვაუნარიანია და თვით მოქმედებს განზრახ."[20] „ცოცხალი იარაღის" გამოყენება თავისი ხასიათით უთანაბრდება უშუალო ასრულებას იმ პირის მიერ, ვინც ბოროტად იყენებს ამ „ცოცხალ იარაღს". ასეთი პირი, როგორც ბრმა იარაღი, პასუხს არ აგებს იმის გამო, რომ მისი მოქმედება, რომლითაც დანაშაულებრივი შედეგია გამოწვეული, არ არის მისი ნებელობითი აქტი, იგი არის

---

18 *Sauer W.,* Allgemeine Strafrechtlehre, Berlin, 1955, 213-216. ვ. ზაუერის აზრით, შუალობითი ამსრულებლის ფიგურის ხელოვნურად შექმნა დიდი მეთოდური შეცდომაა და შუალობითი ამსრულებელი თავისი არსითა და ბუნებით, ასევე იმითაც, თუ რა სასჯელს იმსახურებს იგი, გაცილებით ახლოსაა წამქეზებელსა და ფსიქიკურ დამხმარესთანაც კი, ვიდრე უშუალოდ ამსრულებელთან, რომელიც თვით ახორციელებს მოქმედებას. ამიტომ იგი მოითხოვს, რომ შუალობითი ამსრულებლის ცნება სრულიად იქნეს გაძევებული სისხლის სამართლის სფეროდან და თანამონაწილეობის ცნებაში გაერთიანდეს. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. I I, თბ., 2007., 120.

19 *Ковалев М. И.,* соучастие в преступлении, часть вторая, Свердловск, 1962, 19.

20 *Solnarzh V.,* Accompliceship on criminal law of Czechoslovakia Socialist Republic, M., 1962, 94, წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. I I, თბ., 2007, 121.

შეურაცხი და ვერ აცნობიერებს, ვერ უწევს ანგარიშს თავის ქმედებას. ცხადია, შუალობით ამსრულებლობად არ ჩაითვლება შერაცხადი პირისა და სრულწლოვანის შეგულიანება ან ხელის შეწყობა დანაშაულის ჩასადენად.

დოგმატიკაში გამოთქმულია მოსაზრება შუალობითი ამსრულებლობის უმოქმედობის დელიქტებში შეუძლებლობის შესახებ. მეცნიერთა ერთი ნაწილის აზრით, შუალობითი ამსრულებლობა გამორიცხულია შერეული უმოქმედობის დელიქტებში.[21] მითითებულ წყაროებში გატარებული ეს მოსაზრება ავტორთა მიერ ნახსენებია წმინდა უმოქმედობის დელიქტებზე მსჯელობისას და ნაგულისხმებია შუალობითი ამსრულებლობის გამორიცხვა წმინდა უმოქმედობის დელიქტებში, რაც დაკავშირებულია სპეციალური მოვალეობის შესრულებასთან, რომელიც პერსონალურია და დელიქტის ბუნების განმსაზღვრელია. ეს, ბუნებრივია, ასეც არის, ვინაიდან ისინი მოვალეობის დელიქტებია და მათი ჩადენაც მხოლოდ უმოქმედობითაა შესაძლებელი.

სხვაგვარად დგას საკითხი, როცა საუბარი ეხება შუალობითი ამსრულებლობის შესაძლებლობას შერეული უმოქმედობის დელიქტებში, რომელთა ჩადენაც შესაძლებელია როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით.

მეტი თვალსაჩინოებისთვის მიზანშეწონილია შემდეგი მაგალითის მოკლე ანალიზი: ფსიქიკური მდგომარეობის გამო შეურაცხადი პირი მოთავსებულია ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში.[22] ფსიქიატრიული დაწესებულების ზედამხედველი/ექიმი (გარანტი) ვალდებულია, ხელი შეუშალოს მისი პაციენტის მიერ სხვა პირების დაზიანებას. მისი, როგორც გარანტის, ცალკეული მოვალეობები თავისი პაციენტის კონკრეტულ სამართლებრივ სიკეთეებთან (სქესობრივი თავისუფლება) მიმართებით წარმოიშობა მესამე პირებზე მეთვალყურეობის მოვალეობიდან,[23] თუმცა მას შესაძლებელია, ერთდროულად ეკისრებოდეს როგორც ზედამხედველის, ისე დამცავის ფუნქციები – სამსახურებრივად ევალება ფსიქიატრიული დახმარების პროცესზე ზედამხედველობა.[24] ასევე, აქვს სამსახურებრივი ვალდებულება, იზრუნოს როგორც დაწესებულებაში მოთავსებული პაციენტების სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვაზე (სქესობრივი თავისუფლების უფლების დაცვის ჩათვლით), ისე ფსიქიკური ავადმყოფისაგან სხვა თანამშრომლების უსაფრთხოების დაცვის უზრუნველყოფაზე.

პრაქტიკაში შეიძლება იყოს ისეთი შემთხვევა, როცა დაწესებულებაში მოთავსებული ფსიქიკურად დაავადებული პაციენტი (შეურაცხადი) თავს დაესხმება თანამშრომელ ქალს (ან სხვა პაციენტს) ძალადობით სქესობრივი კავშირის დამყარების მიზნით, და ამას ხედავს ზედამხედველი, რომელსაც საფრთხის წყაროს ან/და მესამე პირების მიმართ ზედამხედველობის

---

[21] გამყრელიძე უარყოფს შუალობითი ამსრულებლობის შესაძლებლობას შერეული უმოქმედობის დელიქტებში. იხ. გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. I , თბ., 2011, 195-196; გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. III, თბ., 2013, 268; შერეული უმოქმედობის დელიქტების (ვალდებულების დელიქტები) შუალობით ამსრულებლობას გამორიცხავს ასევე მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი II, თბ., 2011, 360-361.

[22] შესაბამისი ლიცენზიის მქონე სამკურნალო-პროფილაქტიკური დაწესებულება, რომლის უპირველესი დანიშნულებაა სამედიცინო და სხვა სახის სპეციალიზებული ფსიქიატრიული დახმარების გაწევა ფსიქიკურად დაავადებული პირებისათვის. იხ. საქართველოს კანონი „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“.

[23] *ვესელსი ი., ბოილკე ვ.,* სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, თბ., 2010, 439.

[24] ფსიქიატრიული დახმარების პროცესზე ზედამხედველობა გულისხმობს დაწესებულებაში დასაქმებული ფსიქიატრიის დარგის მუშაკებს, ადინისტრაციასა და პაციენტებს შორის ურთიერთობის მეთვალყურეობას, რომლის წესი განისაზღვრება საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის შესაბამისი ბრძანებით.

ფუნქცია აკისრია და ვალდებულია, სამართლებრივ სიკეთეს ყოველგვარი საფრთხე ააცილოს თავიდან, მიუხედავად ამისა, იგი არ აღკვეთს და ხელს არ უშლის განზრახვის განხორციელებაში მის მეთვალყურეობაში მყოფ ფსიქიკური მდგომარეობის გამო შეურაცხად პირს, რომელსაც არ შეუძლია შეიგნოს თავისი მოქმედების ხასიათი და მნიშვნელობა და ვერ განაგებს თავის საქციელს; ასევე, თუ ზედამხედველი/ექიმი გარანტის დაცვის ქვეშ მყოფი პირი ასეთ ვითარებაში მოქმედებით ახორციელებს გაუპატიურების შემადგენლობას, ზედამხედველი გარანტი ამას ხედავს და მის ქმედებას არ აღკვეთს, მაშინ გარანტი უნდა დაისაჯოს როგორც შუალობითი ამსრულებელი.

მოყვანილ მაგალითში ზედამხედველის მეთვალყურეობის ქვეშ მყოფ შეურაცხად პირს, როგორც „ცოცხალ იარაღს", რომელიც ქმედების შემადგენლობას თავად ასრულებს, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება, ვინაიდან იგი მოქმედებს შერაცხადობის გამომრიცხველ გარემოებაში (ფსიქიკური მდგომარეობა), არაბრალეულად, განზრახვის გარეშე, რაც გამორიცხავს მისი და ზედამხედველის (გარანტის) სოლიდარულ პასუხისმგებლობას ერთიანი ბრალის საფუძველზე. თანამონაწილეთაგან კი ყოველი უნდა იყოს ბრალეული და თანაბრალეული.[25] ამ პირობის არქონა გამორიცხავს გარანტის პასუხისმგებლობას უმოქმედობით გაუპატიურებაში თანამონაწილეობისთვის.

„ცოცხალი იარაღის" ქმედებები მართულია სხვა პირის (გარანტის) მიზანმიმართული ქმედებით (უმოქმედობით). იმისათვის, რომ ზედამხედველმა პასუხი აგოს როგორც შუალობითმა ამსრულებელმა სამსახურებრივი მოვალეობების შეუსრულებლობის გამო, იგი უნდა ბატონობდეს იმ ქმედებაზე, რომელსაც არა უშუალოდ თვითონ ასრულებს, არამედ ამ ქმედების ჩასადენად იყენებს „ცოცხალ იარაღს", რომელიც ბრალის გარეშე მოქმედებს; ქმედებაზე ბატონობის თეორიის ფარგლებში შესაძლებელი ხდება შუალობით ამსრულებლობის არსებობის ან არარსებობის დასაბუთება. თუ ვერ დადგინდება შუალობითი ამსრულებლობა, უნდა გაირკვეს, ხომ არ გვაქვს საქმე გარანტის მიერ წამქეზებლობასთან.

შუალობითი ამსრულებელი „ცოცხალ იარაღს", როგორ წესი, უმართლობის ჩასადენად აქეზებს, ან თავისი უმოქმედობით ხელს არ უშლის, უადვილებს დანაშაულის ჩადენას და ამ გზით ეხმარება მას უმართლობის ჩადენაში. თუმცა ამგვარი ქმედება მაინც არ ჩაითვლება დანაშაულში თანამონაწილეობად, ვინაიდან, სსკ-ის 23-ე მუხლის თანახმად, დანაშაულში თანამონაწილეობა ნიშნავს ორი ან მეტი პირის განზრახ ერთობლივ მონაწილეობას და ისიც განზრახი დანაშაულის ჩადენაში. ამდენად, თანამონაწილეობისთვის აუცილებელია არა მხოლოდ ობიექტური მხარის, არამედ სუბიექტური მხარის ერთიანობაც. ა. ტრაინინის აზრით, „როდესაც დანაშაულის უშუალოდ ჩამდენი განზრახვის გარეშე მოქმედებს ... სახეზე გვაქვს ე.წ. დანაშაულის შუალობითი ამსრულებლობა. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის ჩამდენად გვევლინება არა იარაღი ..., არამედ ის, ვინც ეს იარაღი გამოიყენა, რომელიც, იმავდროულად, გვევლინება ამ განზრახი დანაშაულის ავტორად.[26] „ცოცხალი იარაღი" ჩადის სისხლისსამართლებრივ უმართლობას და არა დანაშაულს; ვინაიდან მას უმეტეს შემთხვევაში ახასიათებს რაიმე „დეფექტი"[27] და სწორედ ამ დეფექტს იყენებს შუალობითი ამსრულებელი „ცოცხალი იარაღის" ხელით დანაშაულის განსახორციელებლად და დანაშაულის შემადგენლობას სხვა ადამიანის მეშვეობით ახორციელებს.[28] ეს კი, ერთი მხრივ, გაუპატიურებაში, როგორც ზოგადი დელიქტის უმოქმედობით ჩადენაში, ფსიქიატრიული საავადმყოფოს ზედამხედველის შუალობით ამსრულებლად საბოლოოდ მიჩნევის საშუალებას იძლევა.

---

25 *Таганцев Н. С.,* Русское уголовное право, Часть общая, Том 1, Тула, 2001, 573.

26 *Трайнин А. Н.,* Учение о соучастии, Глава восьмая, Москва, Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941, 112.

27 *Kindhäuser U.,* Strafrecht Allgemeiner Teil, 3, Aufl., Berlin, 2008, 11, 27, 39.

28 *გამყრელიძე ო.,* სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. I , 2011., 190.

სისხლის სამართლის თეორიაში სპეციალური სუბიექტუნარიანობისათვის დადგენილი კრიტერიუმების გათვალისწინებით, სპეციალური ვალდებულებით და საკუთარი ხელით ჩასადენ დელიქტებში შუალობითი ამსრულებლობა გამორიცხულია. შესაბამისად, იმას, ვისაც არ შეუძლია, უშუალოდ აღასრულოს შემადგენლობა, ის ამ შემადგენლობას ვერც „ცოცხალი იარაღის" მეშვეობით ვერ აღასრულებს.[29] შუალობითი ამსრულებლობა კი იგივე ამსრულებლობაა, ვინაიდან შუალობითი ამსრულებლობა ამსრულებლობის ერთ-ერთი სახეა.

მეორე მხრივ, უნდა აღინიშნოს, რომ ფსიქიატრიული საავადმყოფოს ზედამხედველს (ექიმს), როგორც გარანტს (რომელსაც თავის თავზე აღებული აქვს სამართლებრივი გარანტის ფუნქცია) შეურაცხადთა მიმართ, ეს იქნება სულით ავადმყოფი თუ მცირეწლოვანი, აკისრია როგორც დაცვის, ისე ზედამხედველობის ვალდებულება და, მიუხედავად მისი მოვალეობის წარმოშობის საფუძვლისა, ვალდებულია, დაიცვას სამართლებრივი სიკეთე.[30]

უმოქმედობასა და დამდგარ მავნე შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გაირკვეს, კონკრეტული პირი იყო თუ არა ჩაბმული თავისი წინარე ქმედებით განსაზღვრულ ურთიერთობათა კანონზომიერებაში და ამ ჩართულობამ რამდენად შეუწყო ხელი ამ ურთიერთობათა განვითარებას. ინდივიდის კონკრეტული მდგომარეობა მას განსაზღვრულ ფუნქციებს აკისრებს, რის გამოც შექმნილ სიტუაციაში მისგან მოელიან სწორედ ამ მოლოდინის შესაბამის მოქმედებას და იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს დასაბუთებული მოლოდინი არ მართლდება, როდესაც პირი გამოთიშავს თავის მოქმედებას კონკრეტული სიტუაციიდან და გზას უხსნის მავნე შედეგის გამომწვევ ძალებს, ამით მისი უმოქმედობა მავნე შედეგის აუცილებელ პირობად იქცევა.[31]

ეს მოსაზრება, ზოგადად, შეესაბამება 137-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციის შინაარსს, რომელიც, მართალია, არ ახდენს ქმედების სახის კონკრეტიზაციას, ანუ გაუპატიურების ჩადენა უნდა მოხდეს მოქმედებით თუ უმოქმედობით, თუმცა სექსუალური ხასიათის შეღწევა *(Penetration)*, თუ ტერმინის სიტყვასიტყვითი მნიშვნელობიდან ვიმსჯელებთ, მისი ჩადენა შეუძლებელია აქტიური მოქმედების გარეშე; სსკ-ის მე-8 მუხლის მესამე ნაწილის შინაარსი თეორიულად არ გამორიცხავს შესაძლებლობას გაუპატიურების უმოქმედობით ჩადენის შესახებ. შერეული უმოქმედობის დელიქტებში მოქმედებისაგან თავის შემკავებელ გარანტს შედეგის თავიდან აცილების მოვალეობა აწევს და მისი მხრიდან მოქმედებისაგან თავის შეკავება, შეფასების თვალსაზრისით, მოქმედებით ქმედების შემადგენლობის განხორციელების ტოლფასია,[32] რადგან იმავე შედეგს იწვევს, როგორც მოქმედება.

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლი, როგორც ზოგადი ნორმა, განმარტავს მიზეზობრიობის დადგენის წინაპირობებს შედეგთან მიმართებით დანაშაულის კლასიკური ცნების ერთ-ერთი ნიშნის – ქმედების სახეების – მოქმედების ან უმოქმედობის დროს. მისი ზოგადი ხასიათიდან გამომდინარე, ის ვრცელდება ასევე სსკ-ის კერძო ნაწილის 137-ე მუხლით გათვალისწინებულ შემადგენლობაზე და, ო. გამყრელიძის მართებული მოსაზრებით, მხოლოდ შედეგზე მითითება ყოველთვის არ გულისხმობს ამ შედეგის უმოქმედობით განხორციელებას გაუპატიურების დროს,[33] თუ პირს იმავდროულად არ გააჩნია სპეციალური მოვალეობა და ამ ვალდებულების პარალელურად მოქმედების შესრულების რეალური შესაძლებლობა, და თუ სავალდებულო და შესაძლებელი მოქმედებით შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული.

---

[29] *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, 2008., 187.

[30] *Schönke A., Schröder H.,* Stratgesetzbuch, Aufl., München, 2006, 16.

[31] *წერეთელი თ., ტყეშელიაძე გ.*, მოძღვრება დანაშაულზე, თბილისი, 1969, 303.

[32] BGHSt GrS 16,155, *ვესელსი ი., ბოილკე ვ.*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, თბ., 2010, 421.

[33] *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. I, II, თბ., 2013, 181.

რამდენადაც შუალობითი ამსრულებელი იგივე ერთპიროვნული მოქმედი დამნაშავეა, იგი დაისჯება ისევე, როგორც ამსრულებელი. მითითება სისხლის სამართლის კოდექსის მე-19 მუხლზე შუალობითი ამსრულებლობის დროს დაუშვებელია.

ის ფაქტი, რომ თეორიულად შესაძლებელია უმოქმედობით გაუპატიურების ჩადენის დასაბუთება, პრობლემას არ წარმოშობს და შესაძლებელს ხდის გაუპატიურების უმოქმედობით ჩადენის შემთხვევაში ქმედების შესაბამის კვალიფიკაციას, თუკი ასეთი ქმედება იქნება ჩადენილი და სამართლებრივი გარანტის მქონე პირი თავისი უმოქმედობით დააკმაყოფილებს მიზეზობრიობის დადგენისთვის საჭირო და აუცილებელ ყველა პირობას; და მხოლოდ ის ფაქტი, რომ დღესდღეობით სასამართლო პრაქტიკა არ იცნობს გაუპატიურების უმოქმედობით ჩადენილ შემთხვევებს, არ გამოდგება გაუპატიურების უმოქმედობით ჩადენის შესაძლებლად მიჩნევის უარსაყოფ წონად არგუმენტად.

3.1. უმოქმედობით გაუპატიურებაში შუალობითი ამსრულებლობის სუბიექტური მხარე

შუალობითი ამსრულებლობის სუბიექტური მხარე არაფრით არ განსხვავდება თანამონაწილეობის სუბიექტური მხარისაგან. შუალობითი ამსრულებელიც მოქმედებს პირდაპირი განზრახვით.

გარანტს შეურაცხადთა დაცვის (ვალდებულია, დაიცვას დაწესებულების ბენეფიციარები/პაციენტები ყოველგვარი საფრთხისაგან) ვალდებულებასთან ერთად აკისრია მათი ზედამხედველობის (ვალდებულია, თავიდან აიცილოს შეურაცხადის მხრიდან დანაშაულის ჩადენა) ვალდებულება, რომელიც არ სრულდება მათი შეურაცხადობის გამო და ეს ვალდებულება გარანტს აკისრია მისი უფლებამოსილების მთელი ვადის განმავლობაში.

ზედამხედველისათვის (გარანტისთვის), როგორც შუალობითი ამსრულებლისთვის, გაუპატიურებისას ჩადენილი უმოქმედობის შერაცხვისთვის აუცილებელია გარანტის მიერ იმის ცოდნა, თუ რა მოჰყვება შედეგად მისი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი „ცოცხალი იარაღის“ მიერ სისხლისსამართლებრივი უმართლობის ჩადენას, რაც უნდა სურდეს გარანტს და ესწრებოდეს კიდეც შეურაცხადი პირის მიერ ან ასეთი პირის მიმართ გაუპატიურების ჩადენას. დაუშვებელია უმოქმედობისათვის ვინმეს პასუხისგებაში მიცემა, თუ იგი ფიზიკურად არაა ადგილზე.[34]

გარანტს, სავალდებულო და ობიექტურად შესაძლებელი ქმედების შეუსრულებლობის განზრახვასთან ერთად, სამართლებრივი გარანტის ფუნქციასთან მიმართებით, უნდა ჰქონდეს ცოდნა იმისა, რომ მისი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფ შეურაცხად პირს თავისი შესაძლებლობის ფარგლებში დამოუკიდებლად, გარანტის მიერ თავისი ვალდებულებების შეუსრულებლობის გარეშე, „მართლსაწინააღმდეგო მოქმედების ჩადენის და სამართლით დაცული სხვისი უფლების დარღვევა არ ძალუძს, ან ეს შეუძლია მისი შესაძლებლობის ფარგლებში“.[35] სწორედ შეურაცხადი პირის მიერ მართლსაწინააღმდეგო მოქმედების ჩადენის შესაძლებლობის ხარისხი განსაზღვრავს გარანტის ბრალის ხარისხს მართლწინააღმდეგობის ხარისხთან ერთად. გარანტი მხოლოდ მაშინ გაიკიცხება, თუ მას მოქმედების განხორციელების შესაძლებლობა ჰქონდა. შესაბამისად, მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვა-

[34] *მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ.,* სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი II, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 306.

[35] *კუტალია ლ-გ.,* ბრალი სისხლის სამართალში, თბ., 2000, 501; იგივე, იხ. ნაჭყებია გ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2011, 311.

ლეობის განხორციელების შეუძლებლობა გამორიცხავს მიზეზობრივ კავშირს, ასევე ბრალს, ვინაიდან, სსკ-ის მე-8 მუხლის მესამე ნაწილი უმოქმედობისთვის მხოლოდ მაშინ აწესებს პასუხისმგებლობას, თუ გარანტს რეალურად აქვს მავნე შედეგის თავიდან ამაცილებელი მოქმედების შესაძლებლობა.

გარანტის ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი „ცოცხალი იარაღის" ბრალი მის მიერ ჩადენილი სისხლისსამართლებრივი უმართლობისთვის გამოირიცხება საერთო საფუძვლით – მისი შეურაცხადობის გამო.

4. გაუპატიურებისას უმოქმედობაში თანამონაწილეობა

სისხლის სამართლის დღეს მოქმედი კოდექსი, განსხვავებით მისი წინამორბედისაგან, იზიარებს თანამონაწილეობას ვიწრო გაგებით და ამსრულებელს თანამონაწილის სახედ აღარ მიიჩნევს. მართალია, დამხმარე, ისევე როგორც ორგანიზატორი და წამქეზებელი, უშუალოდ არ ახორციელებს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემადგენლობას, თუმცა ისინი ერთობლივად ახორციელებენ ერთობლივ ნებელობით ქმედებას – ერთიან უმართლობას და კანონმდებლის მიერ იწოდებიან თანამონაწილეებად.

შერეული უმოქმედობა, ზოგადად, შეიძლება თანამონაწილეობითაც იქნეს ჩადენილი,[36] რომლის ამსრულებელი უნდა იყოს შერაცხადი პირი. თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნებიდან გამომდინარე, დამხარე პასუხს აგებს თავისი უმოქმედობით ამსრულებლის ხელშეწყობისთვის.

პრაქტიკაში პრობლემურია ამსრულებლისა და თანამონაწილის ერთმანეთისაგან გამიჯვნის საკითხი შერეული უმოქმედობის დროს, როცა უნდა მოხდეს გარანტის უმოქმედობით მონაწილეობის სამართლებრივი შეფასება არაგარანტის მიერ განხორციელებულ აქტიურ ქმედებაში. ეს პრობლემა უფრო მეტი სიმძაფრით წარმოჩნდება მაშინ, როცა საკითხი ეხება ისეთი სპეციფიკური შემადგენლობის მქონე სქესობრივი დანაშაულის თანამონაწილეობით შერეული უმოქმედობით ჩადენის შემთხვევებს, როგორიც გაუპატიურებაა.

პრობლემის საილუსტრაციოდ მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითი: როცა მზრუნველი გარანტი ხედავს, რომ ასაკის, ფსიქიკური მდგომარეობის გამო მისი დაცვის ქვეშ მყოფი შეურაცხადი პირის (რომლის მიმართაც გარანტს აკისრია როგორც დაცვის, ისე ზედამხედველობის ვალდებულება) გაუპატიურებას ახდენს შერაცხადი (არაგარანტი) პირი და ამას ხელს არ შეუშლის. საინტერესოა, როგორ უნდა გადაწყდეს გარანტის პასუხისმგებლობის საკითხი და აგებს თუ არა გარანტი პასუხს თავისი უმოქმედობით გაუპატიურებაში დახმარებისთვის?

ამ მაგალითის მიხედვით, მაშინ, როცა მოქმედებით უშუალო ამსრულებელი შერაცხადი პირი აუპატიურებს გარანტის ზედამხედველობის ქვეშ მყოფ, დასაცავ (ასაკის, ფსიქიკური მდგომარეობის გამო) შეურაცხად პირს და მზრუნველი გარანტის მიერ არ ხდება მისი დასაცავი (შეურაცხადი) პირის სხვა შერაცხადი პირის მიერ გაუპატიურებისათვის ხელის განზრახ შეშლა, ზედამხედველი, რომელმაც განზრახ უმოქმედობა გამოიჩინა, პასუხს აგებს როგორც დამხმარე. იგი (ზედამხედველი/გარანტი), როგორც თანამონაწილე, თავისი უმოქმედობით ხელს არ უშლის (ხელს უწყობს, ეხმარება) ამსრულებელს დანაშაულებრივი შედეგის დადგომაში, პირიქით, თავისი უმოქმედობით ქმნის მავნე შედეგის დადგომის ხელშემწყობ პირობებს და ამ გზით უადვილებს მას გაუპატიურების ჩადენას, რაც, საბოლოოდ, ზრდის შედეგის დად-

[36] Baumann/Weber/Mitsch, AT §15/Rn.35; Schönke/Schröder-Cramer-Heine, §25/Rn.99, მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი II, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 351.

გომის შანსს. დახმარება შერეულ უმოქმედობაში შეიძლება გარანტისთვის დანაშაულის განსახორციელებლად საჭირო რჩევა-დარიგებების მიცემით ანდა აღმოჩენილი ფსიქიკური დახმარებით გამოიხატოს.[37]

გარანტი (უმოქმედობით) და ამსრულებელი (მოქმედებით) ერთიან უმართლობას ჩადის. ორივე ხელყოფს და აზიანებს ერთსა და იმავე სამართლებრივ სიკეთეს სქესობრივი თავისუფლების სახით. სწორედ ამიტომ თანამონაწილეც (გარანტი დამხმარის სახით) და ამსრულებელიც, თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნებიდან გამომდინარე, ერთი საერთო სამართლებრივი სიკეთის დაზიანებისთვის ისჯებიან. ამგვარი კანონზომიერებიდან გამომდინარე, ამსრულებელი არის ის მთავარი ფიგურა, რომლის მოქმედება ობიექტური უმართლობის თვალსაზრისით დამხმარის პასუხისმგებლობის მოცულობის ფარგლებს განსაზღვრავს.[38]

ამასთან, გარანტის უმოქმედობა, არაა აუცილებელი, რომ დანაშაულის ჩადენის აუცილებელი პირობა ანუ *Conditio sine qua non* იყოს.[39] იგი, როგორც დამხმარე, მაშინაც აგებს პასუხს, თუ დადგინდება, რომ ამსრულებელი მისი დახმარების გარეშეც განახორციელებდა გაუპატიურებას. ზედამხედველის ქმედების დახმარებად კვალიფიცირებისთვის მთავარი არის იმის დადგენა, რომ მისი, როგორც დამხმარის უმოქმედობა არის თუ არა ჩართული კონკრეტულ, შედეგის გამომწვევ მიზეზობრიობაში და უსწრებდა თუ არა დროის მიხედვით წინ მისი, როგორც თანამონაწილის (დამხმარის), უმოქმედობა ამსრულებლის ქმედებას და, ზოგადად, დამდგარ შედეგს.

თუმცა დღემდე არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა ქართულ სისხლის სამართლის დოგმატიკაში უმოქმედობით დახმარების შესაძლებლობის შესახებ. ო. გამყრელიძე თავის მოსაზრებას უმოქმედობით დახმარების შეუძლებლად მიჩნევის[40] შესახებ სასამართლო პრაქტიკაში შესაბამისი შემთხვევების არარსებობას აფუძნებს და ეთანხმება გერმანულ ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებას, რომლის მიხედვითაც, დამცავი გარანტი, რომელიც დაკისრებულ მოვალეობას არ ასრულებს, ყოველთვის ამსრულებელია;[41] ხოლო მ. ტურავა უმოქმედობით დახმარებას, ზოგადად, შესაძლებლად მიიჩნევს.[42] უმოქმედობით გაუპატიურებაში თანამონაწილეობის (დახმარება გაუპატიურებაში – 25,137-ე მუხლი) შესაძლებლობას აღიარებს ასევე ნ. თოდუა,[43] თუმცა გამორიცხავს უმოქმედობით ამსრულებლობას გაუპატიურებაში.[44]

---

37 *მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ.,* სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი II, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 352.

38 *მახარაძე ა.,* სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულში დახმარებისთვის, თბ., 2006, 199.

39 *ტურავა მ.,* სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბ., 2013, 89.

40 ზოგადად უმოქმედობით დახმარება აღიარებულია ქართულ სისხლის სამართალშიც. ავტორი, ალბათ, ზოგადად კი არ მიიჩნევს უმოქმედობით დახმარებას შეუძლებლად, არამედ მის მიერ მოყვანილ კონკრეტულ მაგალითში მიაჩნია ასე, სადაც მოქმედებით ამსრულებელი და უმოქმედობის ჩამდენიც, ორივე, გარანტის ფუნქციას ასრულებენ. იხ. მაგალითი, გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 200; ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მერვე გამოცემა, თბ., 2010, 273.

41 *Ebert U.,* Strafrecht Allgemeiner Teil, 3, Aufl., Heidelberg 2001, 192.

42 *ტურავა მ.,* სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მერვე გამოცემა, თბ., 2010, 274.

43 *ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ.,* სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეექვსე გამოცემა, თბ., 2016, 212.

44 ავტორი შეუძლებლად მიიჩნევს გაუპატიურებისას პირის მიერ უმოქმედობით ძლადობის ან ძლადობის მუქარის განხორციელების შესაძლებლობას. ზემოაღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინარე, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ კანონი მხოლოდ კონკრეტული პირობების არსებობისას ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას უმოქმედობისთვის, სრულიად შესაძლებელია უმოქმედობით გაუპატიურებაში ამსრულებლობა.

თუ დავეყრდნობით ო. გამყრელიძის მოსაზრებას, მაშინ ჩვენს კონკრეტულ მეორე შემთხვევაში მზრუნველი გარანტი, რომელსაც დამცავი გარანტის ფუნქცია აქვს და არ ასრულებს დაკისრებულ სპეციალურ მოვალეობას, პასუხს აგებს თავისი უმოქმედობის გამო, როგორც ამსრულებელი (თანაამსრულებლობა) უმოქმედობით გაუპატიურებაში. ეს, მართალია, შეესაბამება, და არ ეწინააღმდეგება, სისხლის სამართლის დოგმატიკაში გაბატონებულ თ. წერეთლის მიერ გამოთქმულ მოსაზრებას თანაამსრულებლობის, როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით ჩადენის შესაძლებლობის შესახებ,[45] თუმცა ეს მოსაზრება შეუსაბამოა ქმედებაზე ბატონობის თეორიასთან, რომელზე დაყრდნობით შესაძლებელია მტკიცება იმისა, რომ მხოლოდ მოქმედებით უშუალო (შერაცხადი) ამსრულებელი ბატონობს ქმედებაზე. გარანტის უმოქმედობა არაა ქმედებაზე ბატონობა. ამ შემთხვევაში, აღწერილ დანაშაულს ჰყავს აქტიური მოქმედებით განმხორციელებელი (ჩამდენი) შერაცხადი პირი, რომელიც ქმედებაზე ბატონობს. სწორედ ეს ნიშანი – ქმედებაზე ბატონობა აქცევს უმოქმედო გარანტს (ზედამხედველს) მეორეხარისხოვან ფიგურად – დამხმარედ; დანაშაულის დამსწრე უმოქმედო პირი დანაშაულის დახმარებისთვის მხოლოდ მაშინ აგებს პასუხს, როცა მას დანაშაულებრივი შედეგის თავიდან აცილება ევალება, ანუ აკისრია გარანტის ფუნქცია.[46] გარანტის მიერ სწორედ ამ დაკისრებული მოვალეობების განუხორციელებლობა არის მიზეზობრივ კავშირში სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფასთან, რაც განაპირობებს მისი, როგორც დამხმარის პასუხისმგებლობას. მიუხედავად იმისა, რომ ამ შემთხვევაში გარანტი უმოქმედობისას არ ბატონობს ქმედებაზე, მას ევალება დანაშაულებრივი შედეგის თავიდან აცილება, თუმცა უმოქმედო დამსწრე პირის როლს ითავისებს და პასუხს აგებს როგორც დაკისრებული მოვალეობების დარღვევისთვის, ისე დამდგარი შედეგის თავიდან არაცილებისთვის.

ზედამხედველის/გარანტის, როგორც უმოქმედობით გაუპატიურებაში დამხმარის, ქმედების კვალიფიკაცია ისევე მოხდება, როგორც მოქმედებით დახმარების სახით თანამონაწილეობისას და მიეთითება სსკ-ის 24-ე მუხლზე. თავის მხრივ, ამსრულებლის დამხმარისაგან გამიჯვნის საკითხი დამოუკიდებელი მსჯელობის საგანია და, ბუნებრივია, ამ ეტაპზე არ გვაქვს ხსენებული საკითხის სიღრმისეულად განხილვის ამოცანა. განსახილველი საკითხის ჭრილში მხოლოდ ზოგადად გვსურს შევნიშნოთ.

4.1. გაუპატიურებისას უმოქმედობაში თანამონაწილეობის სუბიექტური შემადგენლობა

სუბიექტურობის მხრივ, გარანტი, როგორც დამხმარე, განზრახ უნდა მოქმედებდეს. მას გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს, რომ თავისი უმოქმედობით ხელს უწყობს, ეხმარება ამსრულებელს დანაშაულის ჩადენაში და მასთან ერთად ახორციელებს ერთიან უმართლობას, რაც მათი ქმედებების ერთიანი განზრახვით შეკავშირებას გულისხმობს.[47] გარანტს შეგნებული აქვს ამსრულებლის დანაშაულებრივი ქმედების მხოლოდ დამფუძნებელი ნიშნები და პირდაპირი განზრახვით მოქმედებს. ამსრულებლის ქმედების გარეგნული გამოხატულებით გარანტისთვის აშკარაა და ცხადია ამსრულებლის გეგმა და მოქმედების ხასიათი, რისი ცოდნის გარეშეც თანამონაწილეობა გამორიცხულია.[48] ამასთან, აუცილებელი არ არის, ამსრულებელმა

---

45 *წერეთელი თ.*, თანამონაწილეობა დანაშაულში, თბ., 1965, 141.

46 *Baumann J., Weber U., Mitsch W.* Strafrecht, Allgemeiner Teil, 11, Aufl., Bielefeld, 2003, 214.

47 *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 200.

48 *Трайнин А. Н.,* Учение о соучастии, Глава восьмая, Москва, Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941, 112. <http:// law. edu.ru/ book/book.asp?bookID=6451 > [28.11.2016].

იცოდეს თანამონაწილის უმოქმედობის შესახებ, ე.ი., თანამონაწილეობისათვის ყოველთვის დამახასიათებელი არ არის „ურთიერთცოდნა“.[49]

ამასთან, გარანტი, თავისი უმოქმედობით, ამსრულებლის მიზნის თანაზიარი ხდება და უმორჩილებს თავის მიზანს, რომლის ხორცშესხმა ამსრულებლის მოქმედების მეშვეობით ხორციელდება.[50] შედეგი სურს იმდენად, რამდენადაც ეს სურს ამსრულებელს, ამდენად, საკუთარი მიზნის მიღწევას გარანტი, რომელიც პასუხს აგებს დახმარებისთვის, ხედავს ამსრულებლის მიზნის მიღწევაში, რაც შეესაბამება სისხლის სამართლის დოქტრინაში გამოთქმულ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის აუცილებელია, თანამონაწილეს და ამსრულებელს ჰქონდეთ საერთო მიზანი,[51] ვინაიდან ამსრულებელი და დამხმარე ერთიან უმართლობას ახორციელებენ საერთო ობიექტურ და სუბიექტურ ელემენტებთან ერთად, სხვაგვარად ერთიანი უმართლობის განხორციელება შეუძლებელია; ანალოგიურად მსჯელობს ფ. ბურჩაკიც: „... თანამონაწილეებს ერთმანეთთან ერთიანი გამიზვნა აკავშირებთ, ასეთი ერთიანობა კი შესაძლებელია მხოლოდ იმ დანაშაულებში, რომელთა ჩადენა პირდაპირი განზრახვით ხდება“.[52] სწორედ ამიტომ ფსიქიატრიული საავადმყოფოს ზედამხედველი პასუხს აგებს, როგორც დამხმარე, ერთიანი უმართლობის ჩადენაში.

იმ შემთხვევაში კი, თუ პირს არ ექნება დაკისრებული მოქმედების სპეციალური მოვალეობა, რაც დაავალდებულებს მას ისეთი მოქმედების განხორციელებას, რომელიც მიმართული იქნება შედეგის თავიდან აცილებისკენ, მხოლოდ დაესწრება დანაშაულის ჩადენას და არ იქნება დამხმარე, მაშინ, იმის გათვალისწინებით, რომ გაუპატიურება მძიმე კატეგორიის დანაშაულია, ასეთ არაგარანტ პირს პასუხისმგებლობა დაეკისრება დანაშაულის შეუტყობინებლობისათვის.[53]

5. დასკვნა

ნაშრომში გადმოცემული ზემოაღნიშნული თეორიული მსჯელობა ეფუძნება სწორ, ლოგიკურ განსჯას, რაც არის საკმარისი საფუძველი შემდგომი დისკუსიისთვის იმ პირობებში, როცა დღემდე ხსენებული საკითხი არ გამხდარა ფართო დისკუსიის საგანი.

მიუხედავად იმისა, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 137-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული შედეგის განხორციელება – დაზარალებულის სქესობრივი ხელშეუხებლობის ხელყოფა – ტიპურად მოქმედებით ხდება, სტატიაში გადმოცემული ზემოაღნიშნული თეორიული მსჯელობა და გაუპატიურების შემადგენლობის საკანონმდებლო ჩანაწერი გვაძლევს საკმარის საფუძველს დავასკვნათ იმავე შედეგის განხორციელების შესაძლებლობა უმოქმედობითაც.

ნიშანდობლივია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 137-ე მუხლის პირველი ნაწილის საკანონმდებლო ჩანაწერში სახელდებით არაა მითითებული გაუპატიურების, როგორც კა-

---

49 იხ. *წერეთელი თ.,* სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. I , თბ., 2007, 63-64, ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მერვე გამოცემა, თბ., 2010, 270.

50 *მახარაძე ა.,* სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულში დახმარებისთვის, თბ., 2006, 199.

51 *დვალიძე ი.,* მოტივისა და მიზნის გავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, 110.

52 *Бурчак. Ф. Г.,* Учение о соучастии по советскому уголовному праву, киев, Киевская книжная фабрика №1, 1969, 120. <http://www.economics.com.ua/writer/4095/textbook/11742/burchak_fg/uchenie_o_souchastii_po_sovetskomu_ugolovnomu_pravu >[06.10.2017].

53 *Ebert U.,* Strafrecht Allgemeiner Teil, 3, Aufl., Heidelberg 2001, 215. იგივე, იხ. წერეთელი თ., თანამონაწილეობა დანაშაულში, თბ., 1965, 176.

ნონით აკრძალული ქმედების, სახე – მოქმედებით უნდა განხორციელდეს დაზარალებულის სქესობრივი ხელშეუხებლობის ხელყოფა თუ უმოქმედობით. სწორედ ამიტომ აქ მოქმედებაც იგულისხმება და უმოქმედობაც, რაც უქმნის მყარ საფუძველს ზემოაღნიშნულ მოსაზრებებს გაუპატიურების (შერეული) უმოქმედობით ჩადენის შესაძლებლობის შესახებ.

ბიბლიოგრაფია

1. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, 22/07/1999.
2. საქართველოს კანონი „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“, 27/07/2006.
3. ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2016, 137, 154, 371.
4. *გამყრელიძე ო.,* სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი III, თბ., 2013., 181, 268.
5. *გამყრელიძე ო.,* სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი I, 2011., 190, 195-196.
6. *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 96, 186, 187, 200.
7. *გოთუა ზ.*, პასუხისმგებლობა გაუპატიურებისათვის, თბ., 1994, 7;
8. *დვალიძე ი.*, მოტივისა და მიზნის გავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, 110.
9. *ვესელსი ი., ბოილკე ვ.,* სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, თბ., 2010, 421, 427, 439.
10. *კუტალია ლაშა-გიორგი,* ბრალი სისხლის სამართალში, თბ., 2000, 501;
11. *ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ.,* სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეექვსე გამოცემა, თბ., 2016, 212, 216.
12. *მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი II, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 306, 328, 352, 353, 360-361.
13. *მახარაძე ა.*, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულში დახმარებისთვის, თბ., 2006,199.
14. *ნაჭყებია გ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2011, 257, 311.
15. *ტურავა მ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბ., 2013, 89.
16. *ტურავა მ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მერვე გამოცემა, თბ., 2010, 270, 273, 274.
17. *ტურავა მ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2008, 175.
18. *წერეთელი თ.,* სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი I, თბ., 2007, 63-64, 279, 290, 379.
19. *წულაია ზ.*, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, პირველი ტომი, თბ., 2000, 179;
20. *წერეთელი თ., ტყეშელიაძე გ.*, მოძღვრება დანაშაულზე, თბ., 1969, 303.
21. *წერეთელი თ.,* თანამონაწილეობა დანაშაულში, თბ., 1965, 141, 176, 131.
22. *ჯიშკარიანი ბ.*, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, 246.
23. *Baumann/Weber/Mitsch*, AT §15/Rn.35; *Schönke/Schröder-Cramer-Heine*, §25/Rn.99. ციტ. *მჭედლიშ-ვილი-ჰედრიხი ქ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი II, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბილისი, 2011., 351.
24. *Baumann J., Weber U., Mitsch W.„* Strafrecht, Allgemeiner Teil, 11, Aufl., Bielefeld 2003, 214.

25. BGHSt GrS 16,155, ციტ. *ვესელსი ი., ბოილკე ვ.,* სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, თბ., 2010, 421.
26. *Ebert U*., Strafrecht Allgemeiner Teil, 3, Aufl., Heidelberg 2001, 192, 215.
27. *Kindhäuser U.,* Strafrecht Allgemeiner Teil, 3, Aufl., Berlin, 2008, 11, 27, 39.
28. *Schönke A*., Schröder H., Stratgesetzbuch, Aufl., München, 2006, 16.
29. *Solnarzh V.*, Accompliceship on criminal law of Czechoslovakia Socialist Republic. M., 1962, 94, ციტ. *წერეთელი თ.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი II, თბილისი, 2007., 121.
30. *Sauer W*., Allgemeine Strafrechtlehre, Berlin, 1955, 213-216. ციტ. *წერეთელი თ.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი II, თბ., 2007., 120.
31. *Бурчак. Ф. Г.*, Учение о соучастии по советскому уголовному праву, киев, Киевская книжная фабрика №1, 1969, 120. <http://www.economics.com.ua/writer/4095/textbook/11742/burchak_fg/ uchenie_o_souchastii_po_sovetskomu_ugolovnomu_pravu >[06.10.2017].
32. *Журавлев М.П.*, *Никулин С.И.*, (Ред.), Уголовное право, Общая и Особенная часть, 2-е издание, 2008, 382.
33. *Ковалев М. И.,* соучастие в преступлении, часть вторая, Свердловск, 1962, 19.
34. *Таганцев Н. С.* Русское уголовное право, Часть общая, Том 1, Тула, 2001, 573.
35. *Трайнин А. Н*., Учение о соучастии, Глава восьмая, Москва, Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941, 112. <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=6451 > [28.11.2016].
36. Пионтковский А.А., учение о преступлении, стр. 227. ციტ. *წერეთელი თ.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი I, თბ., 2007, 278.